

Klima- krise og Olav H. Hauge

BOK

Anmeldt

Anne Karin Fonneland

Olav H. Hauge og trea

Om å sjå naturen – og klimakrisa no!

Efrem 2021

Ib. 143 sider

Denne vesle boka prøver å kombinera spørsmålet om klimakrise og naturen med Olav H. Hauge og forfatterskapen hans. Det synest eg berre delvis er vellukka. Tittelen overspelar Hauge sin

plass i boka, men haner ikkje heilt misvisande.

Det meste av

boka, som må seiast å vera eit essay, handlar om naturen og klimakrisa. I drøftinga av dette vert både naturvitskap, filosofi, religion og ulike forfattarar dregne inn – inkludert Olav H. Hauge. Det som står om dette, er greit, om enn ikkje svært originalt.

For min del var det klart mest interessante kapitlet «Ser me naturi?» – om Olav H. Hauge. Her møter vi forfattere Hauge i møte med naturen, og ikkje minst kombinasjonen av Hauge som diktar og gartner og med det trea. Her er det sjølv sagt referert mange dikt, men også ein god del frå dagbøkene hans, som det delvis er gjort også i andre kapitler. «Nattursida» ved Hauge kjem her fint fram.

Hauge er rekna som ein av våre aller største lyrikarar, men han skreiv også ei svært interessant dagbok på til saman nesten 5000 sider. Her er mange refleksjonar om litteratur, religion, filosofi – og om naturen og skaparverket. Anne Karin Fonneland har nytta seg av denne unike kjelda, og det skal ho ha honnør for. Det har undra meg at det ikkje er gjort av andre i større grad. Her er mykje spennande og spennstig å ta av.

Boka er for natur- og Hauge-elskarar.

Johannes Kleppa

AVKJØNNE: Når LHBT-bevegelsens virkelighetsforståelse får legge premissene for Hegertuns teologi, blir konsekvensen hans ønske om å avkjenne kirken og teologien.

Ambisiøst mellom- standpunkt med dårlig begrunnelse

BOK

Anmeldt

Terje Hegertun

Det trofaste samlivet

Verbum Akademisk, 2021

224 sider

Forfatteren av denne boken er pinsevev og professor i systematisk teologi ved MF. Målsettingen med boken er å vise verdien av trofasthet i parrelasjoner uavhengig av kjønn, samtidig som forfatteren ønsker å ta avstand fra det han omtaler som «en liberal homokultur». Denne tilnærmingen mener han er forenlig med hans egen selvforståelse som «en klassisk teolog» kjenne-tegnet av et nært forhold til skriftmaterialet, respekt for den kristne tradisjonen og pentekostal tilhørighet.

FORRANG

Hans utgangspunkt er homofiles erfaringer, både dem som har valgt å leve i samsvar med den tradisjonelle kristne samlivsetikk og dem som ikke har gjort det. Disse har i mange tilfeller opplevd motstand mot og manglende respekt for sine valg. Kan det de har opplevd skyldes en «teologisk systemfeil» i de posisjonene som historisk har vært inntatt? En har generelt krevd sølibat for dem som ikke kan leve i et ekteskap med en av motsatt kjønn. Hegertun ser verdier i sølibatsidealet, men synes det er vanskelig å stille det opp som et allment krav. Trofasthet i relasjonen bør ha forrang.

AVKJØNNES

Det vil Hegertun utfolde på en måte som tar Bibelens autoritet

på alvor. Den framstiller Gud som trofast kjærlighet. Derfor er ekteskapet et bilde på forholdet mellom Kristus og kirken (Ef 5,32), men slik Hegertun forstår det, er det ikke kjønnsdifferensieringen som er viktig, men «kjærligheten mellom to som elsker hverandre uselvvisk og betingelsesløst». Derfor vil Hegertun begrense betydningen av den tradisjonelle forståelsen av kirken som Kristi brud. Alle teologiske kategorier bør avkjønnes, hevder han, med henvisning til den amerikanske teologen Eugene Rogers. Vi må sikte mot en virkelighet som er større enn den kjønne. Den paulinske kjønnsmetaforen kollapse.

BIBELSK STØTTE

Det avkjønningsperspektivet anvender Hegertun på skapelsesberetningen. Han framhever det felles forvaltningsoppdraget på bekostning av det tekstene sier som fruktbarhet. Intimt fellesskap er viktig for oss, og ekteskapet løftes fram som en god måte å realisere dette på. Men når en ser bort fra det biologiske, er kjønnsroller dynamiske størrelser som har

endret seg mye gjennom historien. Mer enn såkalt kjønnsparitet gjenspeiler syndefallsfortellingen et kjønnshierarki, og forsøk på å hente forpliktende normer ut av dette mener Hegertun er feilslått. Dette er en kritikk han først og fremst retter mot evangelikale, (ny)kalvinistiske og lavkirkelige miljøer. Riktignok har ulikheten er prinsipiell betydning; uten den ville menneskene ikke ha kunnet fylle jorden. Men også likekjønnede relasjoner kompletterer hverandre. Derfor har en ensidig biologisk tilnærming lite bibelsk støtte. På dette punkt er det katolsk og ortodoks seksualetikk som utsettes for Hegertuns kri-

tikk, mens Den norske kirkes bispe møte får godkjent karakter.

MINDRE RELEVANTE

Bibeltekster om samlivet er generelt opptatt av å fremme vennskap, forpliktelse og intimitet, og det er verdier Hegertun synes det er viktig å ta vare på. Normene må ikke være «høythengende», men de skal fremme trygghet, respekt og varighet på en måte som gjør oss til «moralsk ansvarlige aktører i eget liv». Nye samlivsformer må derfor vurderes i lys av disse idealene. De konkrete bibeltekster som handler om sex mellom mennesker av samme kjønn er mindre relevante. De må forstås i lys av en oppfatning av homoerotikk som «kardinaluttrykket for en overdrevet og ukontrollert seksuell lystutfoldelse», og kan derfor ikke anvendes overfor det stabile likekjønnede samlivet. Dette utdyper Hegertun gjennom en utførlig redegjørelse både for sine bibelhermeneutiske prinsipper og de syv avsnittene i Bibelen som uttrykkelig avviser seksuelt samliv mellom likekjønnede.

JURIDISKE RETTIGHETER

Hegertun forstår ekteskapet som en sosial ordning med teologisk mening som også skal ivareta hensynet til barna. Ikke bare nye samlivsmønstre, men også ny teknologi reiser her nye utfordringer, og Hegertun oppfordrer oss til å trå varsomt. Aksept av likekjønnede par innebærer derfor ikke at en aksepterer en utvikling som svekker «barns rettigheter og det biologiske mor- og farskapet». Hegertun vil altså ikke uten videre forsvare de juridiske rettigheter homofile par nå har når det gjelder å kunne skaffe seg barn. Han ønsker derfor både å fastholde det han omtaler som «betydningen av det heterofile ekteskapet som en primærposisjon» og åpne for «at også homofile får ordnet sine samliv innenfor de samme rammene».

LEGNING OG PRAKSIS

Synd har mer å gjøre med menneskets identitet enn med dets handlinger. Det tradisjonelle skillet mellom legning og praksis snur dette på hodet og fokuserer på handlingene. Det er det usømmelige begjæret Jesus fordømmer (Matt 5,28). Kirkens oppgave er å løfte fram tilgivelsens og gjennoprettelsens mulighet for alle, uansett samlivsform og seksuell orientering. Nåden er grenseløs, og kirken er gjestfrihetens hus for alle. Med dette som utgangspunkt skal kirken være en «motkultur til det uforpliktende og det dekadente». Dette er en tradisjonell frikirkelig verdi som Hegertun vil ivareta. Samtidig slutter Hegertun seg til Lærenemnda i Den norske kirke når den hevder at heterofiles varierende samlivs praksis er en større trussel mot ekteskapet enn trofaste og ansvarlig parforhold mellom homofile.

MELLOMSTANDPUNKT

Hegertun har nok rett i at han til en viss grad representerer et mellomstandpunkt. Han er like kritisk overfor LHBT-bevegelsens frigjøringsideologi som han er overfor det tradisjonelle kirkelige sølibatskrav for homofile, og han er skeptisk til reproduksjonsteknologi som svekker sammenhengen mellom barns biologiske og sosiale identitet. Det første punktet kunne han ha riktignok ha utfoldet noe mer. Det er ikke så lett å se hva Hegertuns stramme troskapsideal innebærer for bifile og transpersoner, og han gir ingen refleksjoner som hjelper oss videre her.

KRITISKE REFLEKSJONER

Samtidig kan man ha sine tvil om det mellomstandpunktet han representerer, i det hele tatt lar seg opprettholde. Her gir Hegertun oss lite hjelp, for han tar i liten grad leseren med seg inn i kritiske refleksjoner over de forutsetninger han legger til grunn for sin

KRITISK: Hegertun har nok rett i at han til en viss grad representerer et mellomstandpunkt. Han er like kritisk overfor LHBT-bevegelsens frigjøringsideologi som han er overfor det tradisjonelle kirkelige sølibatskrav for homofile, skriver Knut Alfsvåg.

Foto: Dan Aksel Jacobsen / Verbum forlag

tilnærming. Førmoderne kristen tenkning forstår forplantningens biologi som uttrykk for Skaperens nærvær i verden. Menneskers identitet er derfor bestemt av deres situasjon som ektefeller, foreldre og barn, som alle er biologisk bestemte kategorier. Dette manifesterer en virkelighetsforståelse som ikke en gang kommer til orde når en ukritisk lar seg sine refleksjoner styre av begreper som homofili, heterofili og heteronormativitet, som forutsetter at menneskets identitet er knyttet til (opplevelsen av) seksuell orientering. Hegertun er klar over at denne terminologien har en kort historie, men han gir ikke leseren noen hjelp når det gjelder å reflektere kritisk over hvilke endringer i virkelighetsforståelsen slike terminologiske endringer nødvendigvis drar med seg.

MANGLENDE FORSTÅELSE

Når LHBT-bevegelsens virkelighetsforståelse får legge premisene for Hegertuns teologi, blir konsekvensen hans ønske om å avkjenne kirken og teologien.

Den manglende forståelse for betydningen av Skaperens nærvær i verden fører altså til at han helt ukritisk overtar modernitetens og LHBT-bevegelsens kjernedogme, som er at natur og materialitet er en begrensning frie, moderne mennesker skal heve seg over. Det er denne mangelen på skapelsesteologi som legger premisene for Hegertuns bibeltolking. En kjernetekst for Bibelens kjønnsforståelse er Ef 5,32, og Hegertun prøver iherdig å overbevise oss om at vi bare utlegger den rett om vi betrakter kjønnsaspektet ved den som tilfeldig. At Gud ikke er kjønn, betyr imidlertid ikke at kjønnsmetaforene kan erstattes av andre vi selv synes passer bedre. En annen og like viktig tekst som han er påfallende lite opptatt av, er Jesu utleggelse av 1 Mos 2,24 i Matt 19. Her setter Jesus opp en så stram ekteskapsforståelse, inkludert uttrykkelig avvisning av ekteskap for dem som ikke kan ligge med en ektefelle av motsatt kjønn, at disiplene oppfatter kravet som helt ugjennomførbart. Hvorfor er det uinteressant?

LOVENS KRAV

Når Hegertun ikke ser betydningen av det disiplene oppfatter som en ekstrem ekteskapsoppfatning fra Jesu side, kan det henge sammen med at Hegertun generelt er lite opptatt av Jesu fullkommenhetskrav. For Hegertun er bibelsk etikk en interessant dialogpartner som må brukes på en reflektert og forsiktig måte i vårt arbeid for å utvikle oss selv til å bli moralsk ansvarlige mennesker. Slik framstilles det ikke i Det nye testamente. Der settes lovens krav på sin spiss på en slik måte at vi alle kommer til kort, og det som følger på det, er radikal nyskapsel, ikke guddommelig hjelp til ubalanserte moralske vurderinger. Den Jesus som holdt Bergprekenen, ville nok ha blitt forundret over å få vite at etiske normer ikke må være «høythengende».

SEKULÆR SNUSFORNUFT

Konsekvensene av å erstatte Jesu radikale krav med en realistisk, praktiserbar moral er store. Det gir en moralistisk forståelse av evangeliet som ikke skiller tydelig mellom krav og benådning. Kan

budene praktiseres, har man også umiddelbart etablert et skille mellom dem som klarer det og dem som ikke klarer det. Man har altså laget en slik moral som Jesus kritiserer fariseerne for. Samtidig blir det utfordrende ved den nytestamentlige nådeforståelse kraftig avsvakket. Også her er det samtidens sekulære snusfornuft som uten nærmere begrunnelse erstatter radikaliteten i gudsmøtet.

UKRISIK HOLDNING

Det er lett å forstå de positive intensjoner bak Hegertuns prosjekt. Han vil være ansvarlig og dialogisk på en måte som både ivaretar homofiles erfaringer og det beste fra en tradisjonell bibelorientert teologi. Prosjektet torpederes imidlertid av den ukritiske holdningen han selv inntar til dets innebygde forutsetninger. Hvor godt vil LHBT-bevegelsen finne seg ivaretatt av denne framhevingen av det livslange, men barnløse homofile parforholdet? Hvor relevant er kritikken av reproduksjonsteknologien når Hegertun aksepterer den sterile og avkjønnede naturforståelsen som

er forutsetningen for den moderne tro på teknologiens uinnskrenkede herredømme? Kan kristen teologi i det lange løp overleve det angrep på en skapelsesbasert virkelighetsforståelse Hegertun gjør seg til talsmann for? Når Skaperens nærvær ikke betyr noe og bibeltekstene bare er pedagogiske hjelpemidler for å utvikle vår egne moralske bevissthet, klarer vi oss ikke like godt uten begge deler?

LITE VERD

Hegertun har rett i at det å fremme tradisjonell kristen ekteskaps-tenkning i en folkekirke i et sekularisert og pluralistisk samfunn er et umulig prosjekt. Hva vi gjør med det, er et problem vi ennå ikke har funnet ut av. Frikirkeligheten har i større grad oppfattet seg selv som motkulturell, men uten en samtidskritikk forankret i gjennomtenkt og skapelsesbasert virkelighetsforståelse, er også en slik motkulturell bevissthet lite verd. Det kan vi i hvert fall lære av å lese Hegertuns bok.

Knut Alfsvåg